

ΝΙΚΟΛ ΚΡΑΟΥΣ Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΕΡΩΤΑ

Από τη συγγραφέα
του *Όταν όλα καταρρέουν*

Γοττευτικό, τρυφερό
και απολύτως πρωτότυπο.
Τζ. Μ. Κουτσί, συγγραφέας

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: ΠΟΛΥ ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΛΟΓΙΑ ΕΠΙ ΓΗΣ

Όταν θα γράψουν τη νεκρολογία μου –αύριο, ή την επομένη– θα λέει: Ο ΛΕΟ ΓΚΟΥΡΣΚΙ ΠΕΘΑΝΕ, ΑΛΛΑ Ο ΒΟΘΡΟΣ ΤΟΥ ΖΕΙ. Απορώ που δεν μ' έθαψαν και ζωντανό. Το διαμέρισμα δεν είναι μεγάλο. Παλεύω να περάσω ανάμεσα σε κρεβάτι και απόπατο, απόπατο και τραπέζι κουζίνας, τραπέζι κουζίνας και εξώπορτα. Αν θέλω να πάω απ' τον απόπατο στην εξώπορτα, αδύνατον! Πρέπει να περάσω απ' το τραπέζι της κουζίνας. Μ' αρέσει να φαντάζομαι σαν αφετηρία το κρεβάτι, πρώτο σταθμό τον απόπατο, δεύτερο το τραπέζι της κουζίνας, τρίτο την εξώπορτα. Αν χτυπήσει το κουδούνι κι είμαι ξαπλωμένος, για να φτάσω στην πόρτα πρέπει να παρακάμψω απόπατο και τραπέζι. Αν τύχει να είναι ο Μπρούνο, τον αφήνω αμίλητος να μπει και ξανατρέχω στο κρεβάτι, με την οχλοβοή του πλήθους ν' αντηχεί στ' αυτιά μου μακρινή.

Αναρωτιέμαι συχνά ποιος θα με δει ζωντανό τελευταίος. Αν έβαζα στοίχημα, θα έλεγα, ο νεαρός που παραδίδει κινέζικο

σε πακέτα. Από τα επτά βράδια της εβδομάδας, παραγγέλνω τα τέσσερα. Κάθε φορά που έρχεται, παίζω θέατρο – τάχα δεν βρίσκω το πορτοφόλι μου. Το παιδί στέκει στην πόρτα κρατώντας τη λαδωμένη σακούλα, ενώ εγώ αναρωτιέμαι μήπως απόψε είναι που θα φάω το τελευταίο μου σπρινγκ ρολ, θα πέσω στο κρεβάτι και θα πάθω στον ύπνο μου καρδιακή προσβολή.

Φροντίζω να με βλέπουν, να κάνω την παρουσία μου αισθητή. Καμιά φορά, όταν βγαίνω, αγοράζω χυμό ακόμα κι αν δεν διψώ. Αν μάλιστα το μαγαζί έχει κόσμο, φτάνω σε σημείο να σκορπίσω τα ρέστα στο δάπεδο, κέρματα που κυλούν προς κάθε κατεύθυνση. Πέφτω στα γόνατα. Είναι μεγάλος κόπος για μένα να πέσω στα γόνατα, κι ακόμα πιο μεγάλος να ανασηκωθώ. Και όμως. Σίγουρα θα με περνάνε για βλήμα. Θα πάω στο κατάστημα με τα αθλητικά και θα πω: *Σε αθλητικό παπούτσι τι έχετε;* Ο υπάλληλος θα περιεργαστεί το αξιοθρήνητο, γελοίο άτομό μου, και θα μου προτείνει το ένα και μοναδικό ζευγάρι Ρόκπορτ που υπάρχει, κάτω σε έξοχο λευκό. Όχι, θα πω, απ' αυτά έχω, για να προχωρήσω έπειτα στο τμήμα των Ρίμποκ και να διαλέξω κάτι που δεν μοιάζει καν με παπούτσι, ίσως αδιάβροχα μποτίνια, και μάλιστα μέγεθος 42,5. Ο νεαρός θα με κοιτάξει πάλι, πιο προσεκτικά. Θα με περιεργαστεί ώρα πολλή και επίμονα. *Μέγεθος 42,5* θα επαναλάβω, σφίγγοντας το παπούτσι με την επένδυση δίχτυ. Θα κουνήσει τότε το κεφάλι του και θα πάει να τα φέρει και, ώσπου να γυρίσει, εγώ θα βγάλω τις κάλτσες μου. Θα διπλώνω τα μπατζάκια του παντελονιού μου, θα κοιτώ τα σαράβαλα πόδια μου και θα κυλήσει ολόκληρο λεπτό μέσα σε αμνηχανία, ώσπου να γίνει φανερό πως περιμένω απ' αυτόν να μου φορέσει τα παπούτσια. Στην πραγματικότητα, δεν αγοράζω ποτέ. Το μόνο που θέλω είναι να μην πεθάνω μια μέρα όπου κανείς δεν θα μ' έχει προσέξει.

Εδώ και κάτι μήνες, είδα μια διαφήμιση στην εφημερίδα. Έλεγε: ΖΗΤΕΙΤΑΙ ΓΥΜΝΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΓΙΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΣΧΕΔΙΟΥ. \$15/ΩΡΑ. Πολύ καλό για ν' αληθεύει μου φάνηκε. Και όσα έπρεπε να ξεγυμνώσω, επίσης πολλά. Θα τα έβλεπαν πολλά μάτια. Ωστόσο, κάλεσα τον αριθμό τηλεφώνου. Μια γυναίκα μου είπε να πάω την επόμενη Τρίτη. Προσπάθησα να περιγράψω τον εαυτό μου, αλλά δεν την ενδιέφερε. Όπως και να 'στε, κάνετε, είπε.

Οι μέρες κύλησαν αργά. Μίλησα σχετικά στον Μπρούνο, αλλά παρεξήγησε, και νόμισε πως είχα γραφτεί σε σχολή σχεδίου, για να παίρνω μάτι τις γυμνές. Και δεν εννοούσε να καταλάβει. Δείχνουν τα βυζιά τους; ρώτησε. Ανασήκωσα τους ώμους μου. Και τα απόκρυφά τους;

Αφότου πέθανε η κυρία Φριντ του τετάρτου ορόφου, και πέρασαν τέσσερις μέρες για να τη βρουν, αποκτήσαμε με τον Μπρούνο τη συνήθεια να δίνουμε το παρών ο ένας στον άλλο. Με ασήμαντες προφάσεις. Μου τέλειωσε το χαρτί τουαλέτας, έλεγα, όταν μου άνοιγε την πόρτα. Περνούσε μια μέρα. Έπειτα χτύπημα στη δική μου πόρτα. Έχασα το πρόγραμμα της τηλεόρασης, προφασίζοταν ο Μπρούνο, κι εγώ πήγαινα να του φέρω το δικό μου, παρόλο που ήξερα ότι το δικό του θα ήταν πάντα στην ίδια θέση στον καναπέ. Μια φορά, ο Μπρούνο κατέβηκε απόγευμα Σαββάτου. Χρειάζομαι ένα φλιτζάνι αλεύρι, είπε. Χοντράδα εκ μέρους μου, βέβαια, ωστόσο δεν συγκρατήθηκα. Μα δεν ξέρεις να μαγειρεύεις. Ακολούθησε μια στιγμή σιωπής. Ο Μπρούνο με κοίταξε κατάματα. Αν θες να μάθεις, αποκρίθηκε, φτιάχνω κέικ.

Όταν ήρθα στην Αμερική δεν γνώριζα σχεδόν κανέναν, εκτός από έναν δεύτερο ξάδερφο που ήταν κλειδαράς. Έτσι, δούλεψα γι' αυτόν. Αν ήταν παπουτστής, θα είχα γίνει παπουτστής. Αν φτυάριζε σκατά, θα φτυάριζα σκατά κι εγώ. Και όμως. Ήταν κλειδαράς. Μου 'μαθε τη δουλειά, και αυτό έγινα. Είχαμε

μαζί ένα μαγαζάκι, ώσπου αρρώστησε, αναγκάστηκαν να του χειρουργήσουν το συκώτι, ανέβασε σαράντα πυρετό και πέθανε· κι έτσι ανέλαβα εγώ. Έστελνα στη γυναίκα του τα μισά κέρδη, ακόμα κι όταν παντρεύτηκε κάποιο γιατρό και μετακόμισε στο Μπέι Σάιντ. Έμεινα στη δουλειά πάνω από πενήντα χρόνια. Δεν είναι ό,τι φανταζόμουν για τον εαυτό μου. Και όμως. Η αλήθεια είναι ότι κατέληξε να μ' αρέσει. Έβαζα μέσα όσους κλειδώνονταν έξω, για άλλους, πάλι, άφηνα έξω όσα δεν έπρεπε να μπου μέσα, για να μη στοιχειώνουν τα όνειρά τους.

Έπειτα, μια μέρα, κοιτούσα απ' το παράθυρο. Ίσως ατένιζα τον ουρανό. Κι έναν βλάκα να στήσεις μπροστά στο τζάμι, θα σου προκύψει Σπινόζα. Το απόγευμα πέρασε, έπεσε το σκοτάδι. Άπλωσα το χέρι στην αλυσίδα της λάμπας και, ξάφνου, θαρρείς και μου πάτησε την καρδιά ελέφαντας. Έπεσα στα γόνατα. Είπα με τον νου μου: *Εντάξει, δεν θα ζούσα για πάντα*. Ένα λεπτό πέρασε. Άλλο ένα. Άλλο ένα. Έτσι γονατιστός, σύρθηκα στο τηλέφωνο.

Πέθανε κατά ένα τέταρτο ο καρδιακός μυς μου. Μου πήρε χρόνο να συνέλθω, και δεν ξαναδούλεψα. Ένας χρόνος πέρασε. Καταλάβαινα ότι ο καιρός κυλούσε, μόνο για να μη στέκεται. Χάζευα στο παράθυρο. Είδα το φθινόπωρο να γίνεται χειμώνας. Τον χειμώνα να γίνεται άνοιξη. Κάποιες μέρες, κατέβαινε ο *Μπρούνο* να καθίσει μαζί μου. Γνωριζόμασταν από παιδιά, πηγαίναμε σχολείο μαζί. Ο *Μπρούνο* ήταν απ' τους κολλητούς μου, με χοντρά γυαλιά, κοκκινωπά μαλλιά που αντιπαθούσε, και φωνή που ράγιζε όταν τον έπιαναν οι ευαισθησίες του. Δεν ήξερα ότι ζούσε ακόμη, όταν μια μέρα, ενώ περπατούσα στην Ιστ Μπρόντγουεϊ, άκουσα τη φωνή του! Στράφηκα. Μου είχε γυρισμένη την πλάτη, έστεκε μπροστά στο μανάβικο και ρωτούσε πόσο έκανε κάποιο φρούτο. Είπα με τον νου μου: *Παρακρούσεις έχεις, ονειροπαρμένε. Τι πιθανότητες υπάρχουν; Το φιλαράκι σου; Στάθη-*

κα στο πεζοδρόμιο, ακίνητος. Ο Μπρούνο είναι στο χώμα, ξαναείπα με τον νου μου. Κι εσύ βρίσκεσαι στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, ορίστε τα Μακντόναλντ. Σύνελθε λοιπόν. Περίμενα, έτσι για να σιγουρευτώ. Το πρόσωπό του ήταν αγνώριστο. Και όμως. Ο τρόπος που περπατούσε ίδιος και απaráλλαχτος. Ενώ με προσπερνούσε, άπλωσα το μπράτσο. Δεν κατάλαβα τι έκανα, ίσως είχα παραισθήσεις. Του άρπαξα το μανίκι. Μπρούνο, είπα. Στάθηκε, και γύρισε. Στην αρχή έδειξε φοβισμένος, και μετά μπερδεμένος. Μπρούνο. Με κοίταξε, δάκρυσαν τα μάτια του. Άρπαξα το άλλο του χέρι – τώρα κρατούσα και το μανίκι και το χέρι του. Μπρούνο! Άρχισε να τρέμει. Άγγιξε με την παλάμη του με το μάγουλό μου. Στεκόμασταν στο πεζοδρόμιο – κόσμος μάς προσπερνούσε βιαστικά. Ήταν μια ζεστή μέρα του Ιουνίου. Τα μαλλιά του ήταν αραιά και άσπρα. Άφησε να του πέσουν τα φρούτα. Μπρούνο!

Δuo χρόνια μετά, πέθανε η γυναίκα του. Ο Μπρούνο δεν άντεχε να ζήσει άλλο στο σπίτι τους χωρίς αυτήν, όλα του τη θύμιζαν. Όταν άδειασε, λοιπόν, ένα διαμέρισμα πάνω από μένα, μετακόμισε. Καθόμαστε συχνά στο τραπέζι της κουζίνας μου. Μπορεί να περάσει ολόκληρο απόγευμα, χωρίς να πούμε λέξη. Αν μιλήσουμε, δεν μιλάμε ποτέ στα γίντις. Οι λέξεις της παιδικής ηλικίας μάς έγιναν ξένες. Αδύνατον να τις πούμε με τον ίδιο τρόπο. Έτσι προτιμήσαμε να μην τις λέμε καθόλου. Η ζωή απαιτούσε καινούργια γλώσσα.

Μπρούνο, παλιέ, πιστέ μου φίλε. Δεν σε περιγράφω αρκετά. Φτάνει, άραγε, να σε πω απερίγραπτο; Όχι. Καλύτερα να προσπαθήσω και ν' αποτύχω, παρά να μην προσπαθήσω καν. Το απαλό πούπουλο των λευκών σου μαλλιών τυλίγει ανάλαφρα το κρανίο σου σαν ανεμοδαρμένη πικραλίδα. Πολλές φορές, Μπρούνο, μπαίνω στον πειρασμό να φυσήξω στο κεφάλι σου και

να κάνω μίαν ευχή. Με συγκρατούν μόνο κάποια ξεθυμάσματα ευπρέπειας. Ν' αρχίσω μήπως απ' το μπόι σου, που είναι πολύ μικρό; – τις καλές μέρες, μόλις που φτάνεις το στέρνο μου. Ή ν' αρχίσω απ' τα ματογυάλια που τα ξετρύπωσες σ' ένα κουτί και τα διεκδίκησες για δικά σου – στρογγυλά πιατάκια που κάνουν τα μάτια σου να φαντάζουν ορθάνοιχτα, λες κι ακούς σεισμό 4,5 της κλίμακας Ρίχτερ; Είναι γυναικεία γυαλιά, Μπρούνο! Ποτέ δεν βρήκα το κουράγιο να σ' το πω. Πολλές φορές, προσπάθησα. Και κάτι άλλο. Όταν ήμασταν παιδιά, ο μεγάλος συγγραφέας ήσουν εσύ. Τότε ήμουν πολύ περήφανος για να σ' το πω. Και όμως, το ήξερα. Πίστεψέ με, το ήξερα τότε, όπως το ξέρω και τώρα. Με πονάει που σκέφτομαι ότι δεν σ' το είπα ποτέ, αλλά και να σκέφτομαι τι θα μπορούσες να γίνεις. Συγχώρα με, Μπρούνο. Παλιέ μου φίλε. Καλέ μου φίλε, καρδιακέ. Σε αδίκησα. Μου στάθηκες τόσο καλή συντροφιά στα στερνά μου. Εσύ, ιδιαίτερα εσύ, που πάντα έβρισκες για όλα κάτι να πεις.

Κάποτε, πριν από πολύ καιρό, βρήκα τον Μπρούνο να κείτεται καταμεσής του καθιστικού, δίπλα σ' ένα άδειο μπουκάλι από χάπια. Είχε μπαφιάσει. Το μόνο που ήθελε ήταν να κοιμηθεί για πάντα. Κολλημένο στο στήθος του, ένα σημείωμα με τρεις λέξεις: *Αντίο, αγάπες μου. Ξεφώνισα. Όχι, Μπρούνο, όχι, όχι, όχι, όχι, όχι, όχι!* Του έδωσα κάμποσα χαστούκια. Επιτέλους, πετάρισαν τα βλέφαρά του. Το βλέμμα του, απλανές και θαμπό. Ξύπνα, χαζέ! φώναξα. Ακούς τι σου λέω: Πρέπει να ξυπνήσεις αμέσως! Τα μάτια του ξανάκλεισαν. Κάλεσα τις Πρώτες Βοήθειες. Γέμισα μια λεκάνη με κρύο νερό και τον έλουσα. Έβαλα το αυτί μου στην καρδιά του. Στο βάθος, από πολύ μακριά, ένα αόριστο θρόισμα. Ήρθε το ασθενοφόρο. Στο νοσοκομείο, του έκαναν πλύση στομάχου. Γιατί πήρες τόσα χάπια; ρώτησε ο γιατρός. Ο Μπρούνο, άρρωστος, εξουθενωμένος, σήκωσε τα μάτια του, ψυχρά. *Εσείς για-*

τί νομίζετε πως τα πήρα; ούρλιαξε. Στον θάλαμο απλώθηκε σιωπή. Όλοι κοίταξαν. Ο Μπρούνο βόγκηξε και γύρισε προς τον τοίχο. Εκείνη τη νύχτα, τον έβαλα εγώ για ύπνο. Μπρούνο, είπα. Συγγνώμη, είπε. Πολύς εγωισμός. Αναστέναξα και γύρισα να φύγω. Μείνε μαζί μου! φώναξε.

Δεν ξαναμιλήσαμε ποτέ γι' αυτό. Όπως ποτέ δεν μιλούσαμε για τα παιδικά μας χρόνια, για τα όνειρα που μοιραστήκαμε και χάσαμε, όλα όσα έγιναν και δεν έγιναν. Μια φορά καθόμασταν μαζί, αμίλητοι. Ξάφνου, ο ένας άρχισε να γελάει. Τελικά, ήταν μεταδοτικό. Δεν υπήρχε κανένας λόγος να γελάσουμε, αρχίσαμε όμως το χάχανο και, σε λίγο, βρεθήκαμε να *σουρλιάζουμε* απ' τα γέλια, και δάκρυα να κυλάνε στα μάγουλά μας. Ένας υγρός λεκές πρόβαλε στον καβάλο μου, και γελάσαμε ακόμα πιο δυνατά, εγώ χτυπούσα το τραπέζι με τη γροθιά μου και πάσχιζα ν' ανασάνω, λέγοντας με τον νου μου: Μπορεί να ήρθε το τέλος μου, έτσι, μέσα σε μια κρίση γέλιου. Τι καλύτερο, αλήθεια! Γέλιο και κλάμα, γέλιο και τραγούδι, γελώ για να ξεχάσω τη μοναξιά μου, πως ήρθε το τέλος μου, πως ο θάνατος περιμένει έξω απ' την πόρτα.

Όταν ήμουν μικρός, μου άρεσε να γράφω. Ήταν το μόνο πράγμα που ήθελα να κάνω στη ζωή μου. Επινοούσα φανταστικά πρόσωπα και γέμιζα τετράδια ολόκληρα με τις ιστορίες τους. Έγραφα για ένα αγόρι που, μεγαλώνοντας, έγινε τόσο τριχωτό, ώστε το κυνήγησαν για τη γούνα του. Αναγκάστηκε να κρυφτεί στο δάσος κι ερωτεύτηκε ένα πουλί, που νόμισε πως ήταν θηλυκός γορίλλας εκατόν πενήντα κιλά. Έγραφα για κάτι σιαμαίες δίδυμες που η μια τους ήταν ερωτευμένη μαζί μου. Οι ερωτικές σκηνές ήταν, κατά τη γνώμη μου, πολύ αυθεντικές. Και όμως. Όταν μεγάλωσα, αποφάσισα πως ήθελα να γίνω αληθινός συγγραφέας. Προσπάθησα να γράψω αληθινά πράγματα. Ήθελα να περιγράψω τον κόσμο, γιατί νιώθεις μεγάλη μοναξιά ζώντας σ'

έναν κόσμο απεριγράπτο. Έγραψα τρία βιβλία, πριν κλείσω τα είκοσι ένα – ποιος ξέρει τι απέγιναν. Το πρώτο μιλούσε για το Σλόνιμ, την πόλη όπου ζούσα και που τότε ήταν Πολωνία, τότε Ρωσία. Ζωγράφισα έναν χάρτη του για την προμετωπίδα του βιβλίου, ονόμασα σπίτια και μαγαζιά – εδώ ο χασάπης Κίπνις, εκεί ο ράφτης Γκροτζένσκι, εδώ έμενε ο Φισλ Σαπίρο που ή πολύ σοφός ήταν ή τελείως βλάκας, κανείς δεν έβγαλε ποτέ συμπέρασμα, κι εδώ η πλατεία και το χωράφι που παίζαμε, εδώ πλάταινε το ποτάμι κι εκεί στένευε, εδώ άρχιζε το δάσος, εδώ ήταν το δέντρο όπου κρεμάστηκε ο Μπέιλα Ας, εδώ αυτό, εκεί το άλλο. Και όμως. Όταν έδωσα το βιβλίο στο μόνο άτομο που η γνώμη του μετρούσε στο Σλόνιμ για μένα, ανασήκωσε απλώς τους ώμους της και δήλωσε ότι της άρεσε καλύτερα όταν έβγαζα ιστορίες απ' το μυαλό μου. Έτσι έγραψα δεύτερο βιβλίο, και τα έβγαλα όλα απ' το μυαλό μου. Το γέμισα μ' ανθρώπους που φύτρωναν στους ώμους τους φτερά, με δέντρα που οι ρίζες τους ανέβαιναν ως τον ουρανό, μ' ανθρώπους που ξέχναγαν ακόμα και το όνομά τους και μ' ανθρώπους που δεν ξέχναγαν τίποτα. Ακόμα και λέξεις έβγαλα απ' το μυαλό μου. Όταν το τελείωσα, πήγα τρέχοντας στο σπίτι της. Διάβηκα το κατώφλι τρέχοντας, ανέβηκα τη σκάλα τρέχοντας και το έδωσα στο μόνο άτομο που η γνώμη του μετρούσε στο Σλόνιμ για μένα. Έγειρα στον τοίχο και δεν την άφησα απ' τα μάτια μου, όσο διάβαζε. Έξω νύχτωσε, αλλά εκείνη συνέχισε να διαβάζει. Πέρασαν ώρες. Κάθισα στο πάτωμα. Εκείνη διάβαζε, διάβαζε. Όταν τελείωσε, ανάβλεψε. Για πολλή ώρα, δεν μίλησε καθόλου. Έπειτα είπε πως ίσως τελικά δεν έπρεπε να τα βγάλω όλα απ' το μυαλό μου, γιατί έτσι δυσκολεύοσουν να πιστέψεις και το παραμικρό.

Κάποιος άλλος ίσως να τα παρατούσε. Εγώ ξανάρχισα. Αυτή τη φορά δεν έγραψα γι' αληθινά πράγματα, ούτε όμως για

φантаστικά. Έγραφα για το μόνο πράγμα που ήξερα. Σωρός οι σελίδες. Ακόμα κι όταν το μόνο άτομο που η γνώμη του μετρούσε στο Σλόνιμ για μένα έφυγε με καράβι στην Αμερική, εγώ συνέχισα να γεμίζω σελίδες με το όνομά της.

Μετά τη φυγή της, διαλύθηκαν όλα. Κανένας Εβραίος δεν ήταν ασφαλής. Κυκλοφόρησαν φήμες γι' απερίγραπτα πράγματα, κι επειδή δεν μπορούσαμε να τα περιγράψουμε, δεν μπορέσαμε ούτε να τα πιστέψουμε· ώσπου δεν είχαμε άλλη επιλογή, και ήταν πολύ αργά πια. Εγώ δούλευα στο Μινσκ, έχασα όμως τη δουλειά μου και γύρισα στο Σλόνιμ. Οι Γερμανοί προέλασαν ανατολικά. Πλησίαζαν ολοένα. Το πρωί που ακούσαμε τα θεωρακισμένα τους να πλησιάζουν, η μητέρα μου μ' έστειλε να κρυφτώ στο δάσος. Εγώ θέλησα να πάρω και τον μικρότερο αδερφό μου, ήταν μόλις δεκατριών χρονών, αλλά μου είπε ότι θα τον έπαιρνε μαζί της εκείνη. Γιατί την άκουσα; Μήπως επειδή με βόλευε; Έτρεξα στο δάσος. Ξάπλωσα στο έδαφος, ακίνητος. Μακριά, γάβγιζαν σκυλιά. Πέρασαν ώρες. Και μετά, πυροβολισμοί. Πάρα πολλοί πυροβολισμοί. Για κάποιο λόγο, κανείς δεν ξεφώνισε. Ίσως πάλι να μην άκουσα εγώ τα ξεφωνητά. Έπειτα, μόνο σιωπή. Το κορμί μου είχε μουδιάσει. Θυμάμαι πως ένιωσα αίμα στο στόμα μου. Δεν ξέρω πόσος χρόνος πέρασε. Μέρες. Ποτέ δεν γύρισα πίσω. Όταν σηκώθηκα από εκεί, έλειπε από πάνω μου το μόνο κομμάτι του εαυτού μου που θα μπορούσε να βρει ποτέ λόγια για να εκφράσει τη ζωή.

Και όμως.

Έναν δυο μήνες μετά την καρδιακή μου κρίση, ύστερα από πενήντα επτά ολόκληρα έτη απάρνησης, ξανάρχισα να γράφω. Το έκανα για τον εαυτό μου και μόνο, για κανέναν άλλον, κι εκεί ήταν η διαφορά. Δεν μετρούσε το αν θα έβρισκα λέξεις· κι ακόμα περισσότερο, ήξερα πως θα ήταν αδύνατον να βρω τις κατάλ-

ληλες. Κι επειδή αποδέχτηκα πως αυτό που κάποτε πίστεψα δυνατό ήτανε στην πραγματικότητα αδύνατο, και ήξερα ότι ποτέ κανείς δεν θα διάβαζε λέξη, έγραψα μια φράση:

Μια φορά κι έναν καιρό, ήταν ένα αγόρι.

Η φράση έμεινε εκεί, να μ' ατενίζει απ' την υπόλοιπη κενή σελίδα, δυο μέρες. Την επόμενη εβδομάδα, πρόσθεσα άλλη μια φράση. Γρήγορα, οι φράσεις γέμισαν ολόκληρη σελίδα. Ένιωθα ευτυχία, σαν να μιλούσα φωναχτά στον εαυτό μου, κάτι που κά-νω καμιά φορά.

Μια μέρα είπα στον Μπρούνο: Πόσες σελίδες έγραψα, λες;

Ιδέα δεν έχω, είπε.

Γράψε ένα νούμερο, είπα, και πέρνα το πάνω στο τραπέζι να το δω. Ανασήκωσε τους ώμους του κι έβγαλε απ' την τσέπη του στιλό. Σκέφτηκε για ένα δυο λεπτά, περιεργάστηκε την έκφρασή μου. *Μάντεψε στο περίπου, είπα.* Έσκυψε στη χαρτοπετσέτα του, γρατσούνισε έναν αριθμό και τη γύρισε ανάποδα. Εγώ έγραψα τον πραγματικό αριθμό στη δική μου χαρτοπετσέτα: 301. Σπρώξαμε τις πετσέτες ο ένας στον άλλο. Εγώ πήρα του Μπρούνο. Για λό-γους που δεν μπορώ να εξηγήσω, είχε γράψει 200.000. Ο Μπρούνο έπιασε την πετσέτα μου και τη γύρισε απ' την άλλη. Και κρέμασε τα μούτρα του.

Κατά καιρούς πίστευα πως η τελευταία σελίδα του βιβλίου μου και η τελευταία σελίδα της ζωής μου ήταν ένα και το αυτό πράγμα, κι ότι όταν θα τέλειωνε το βιβλίο μου, θα τέλειωνα κι εγώ, στο σπίτι μου θα φυσούσε δυνατός άνεμος και θα σάρωνε τις σελίδες, κι όταν η ατμόσφαιρα θα ξεκαθάριζε απ' όλο εκείνο το πετούμενο άσπρο χαρτομάνι, στην κάμαρα θα έπεφτε σιωπή και η καρέκλα μου θα ήταν άδεια.

Κάθε πρωί έγραφα λίγο ακόμα. Τριακόσιες μία σελίδες,

δεν είναι μικρό πράγμα. Πότε πότε, όταν σταματούσα, πήγαινα στο σινεμά. Πάντα είναι γεγονός για μένα. Μπορεί ν' αγοράσω και λίγο ποπκόρν και –αν υπάρχουν άλλοι τριγύρω και με κοιτούν– το σκορπίζω. Μ' αρέσει να κάθομαι στην πρώτη σειρά, μ' αρέσει η οθόνη να γεμίζει όλο το οπτικό μου πεδίο, για να μην υπάρχει τίποτα που θα μ' αποσπάσει από τη στιγμή. Και θέλω η στιγμή να κρατήσει για πάντα. Δεν ξέρετε πόσο ευτυχισμένος είμαι όταν κοιτώ έτσι προς τα επάνω, και τα βλέπω όλα σε μεγέθυνση. Θα έλεγα πιο ζωντανά κι απ' τη ζωή, αλλά ποτέ δεν κατάλαβα τι σημαίνει η συγκεκριμένη έκφραση. Τι είναι πιο ζωντανό απ' τη ζωή; Κάθεσαι στην πρώτη σειρά, κοιτάς το όμορφο προσωπάκι μιας κοπέλας δυο ορόφους πιο πάνω, νιώθεις τον παλμό της φωνής της να σου χαϊδεύει τα σκέλια και θυμάσαι τη ζωντανία της ζωής. Γι' αυτό κάθομαι στην πρώτη σειρά. Αν φύγω με πόνον στον οβέρκο και στύση σε άτακτη υποχώρηση, είχα καθίσει καλά. Δεν είμαι πρόστυχος άνθρωπος. Είμαι ένας άνθρωπος που θέλησε να γίνει ζωντανός σαν τη ζωή.

Κάποια σημεία του βιβλίου μου τα έχω αποσθηθείσει.

Η αποστήθιση δεν είναι λέξη που χρησιμοποιώ ελαφρά τη καρδιά.

Η καρδιά μου είναι αδύναμη και αναξιόπιστη. Όταν φύγω, θα είναι απ' την καρδιά μου. Προσπαθώ να την επιβαρύνω όσο λιγότερο γίνεται. Αν κάτι πρόκειται να επηρεάσει την καρδιά μου, το στέλνω σ' άλλο όργανο. Στα σπλάχνα μου, ας πούμε, ή στους πνεύμονές μου, που μπορεί προς στιγμήν να μαγκώσουν, αλλά ποτέ δεν με πρόδωσαν μέχρι τώρα. Όταν περνώ από καθρέφτη και ξεκλέβω μια ματιά, ή περιμένω στη στάση και σταθεί πίσω μου κάποιο πιτσιρίκι και πει *Ποιος μυρίζει σκατίλα*; –μικρές καθημερινές ταπεινώσεις– αυτά τα προωθώ κατά κανόνα στο σκώτι μου. Άλλες ζημιές τις προσλαμβάνω με άλλα όργανα. Το

πάγκρεας το φυλάω για πλήγματα που αφορούν καθετί χαμένο. Είναι πάρα πολλά τα χαμένα, μα την αλήθεια, για ένα τόσο μικρό όργανο. Και όμως. Δεν φαντάζεστε πόσο αντέχει. Το μόνο που νιώθω είναι ένας φευγαλέος, σουβλερός πόνος, και μετά τίποτα. Καμιά φορά, οραματίζομαι τη νεκροψία μου. Προσωπική απογοήτευση από τον εαυτό μου: δεξί νεφρό. Απογοήτευση των άλλων από μένα: αριστερό νεφρό. Προσωπικές αποτυχίες: σπλάχνα. Όχι πως το έχω αναγάγει σε επιστήμη βέβαια. Δεν το έφτασα τόσο μακριά. Το παίρνω όπως έρχεται. Απλώς παρατηρώ κάποια συμπτώματα. Όταν ο χρόνος τρέχει και το σκοτάδι πέφτει και με ξαφνιάζει, αυτό, για λόγους που αδυνατώ να εξηγήσω, το αισθάνομαι στους καρπούς των χεριών μου. Κι όταν ξυπνώ με δυσκαμψία στα δάχτυλα, κατά πάσα πιθανότητα ονειρεύτηκα τα παιδικά μου χρόνια: το χωράφι όπου παίζαμε, το χωράφι των μεγάλων ανακαλύψεων, όπου όλα ήταν δυνατά. (Τρέχαμε τόσο γρήγορα, που λέγαμε ότι θα φτύσουμε αίμα. Για μένα, αυτός είναι ο ήχος της παιδικής ηλικίας, ανάσα βαριά και παπούτσια που ξύνουν το σκληρό χώμα). Δυσκαμψία στα δάχτυλα σημαίνει όνειρο παιδικό που ξαναγύρισε στα στερνά μου. Πρέπει να βάλω τα δάχτυλα κάτω απ' το ζεστό νερό, να ντουμανιάσει το μπάνιο, ενώ έξω γουργουρίζουν περιστέρια. Χθες είδα έναν άντρα να κλοτσάει ένα σκύλο και το ένιωσα πίσω απ' τα μάτια μου. Δεν ξέρω πώς να το ονομάσω αυτό το σημείο, ένα σημείο μπροστά από τα δάκρυα. Ο πόνος της λησμονιάς: σπονδυλική στήλη. Ο πόνος της θύμησης: σπονδυλική στήλη. Κάθε φορά που μου έρχεται ξαφνικά στον νου πως οι γονείς μου έχουν πεθάνει, ακόμα και τώρα, ξαφνιάζομαι που υπάρχω εγώ, ενώ δεν υπάρχει πια εκείνο που μ' έφτιαξε: τα γόνάτά μου τοιτώνουν, και βλέπω και παθαίνω να τα λυγίσω ξανά. Κάθε όργανο και μια εποχή, κάθε φορά που ξυπνώ και κάνω το λάθος να πι-

στέψω, έστω και μια στιγμή, ότι κάποιος κοιμάται πλάι μου, μια αιμορροΐδα. Μοναξιά: δεν υπάρχει όργανο να τη χωρέσει ολόκληρη.

Κάθε πρωί, και λίγο ακόμα.

Μια φορά κι έναν καιρό ήταν ένα αγόρι. Ζούσε σ' ένα χωριό που δεν υπάρχει πια, σ' ένα σπίτι που δεν υπάρχει πια, στην άκρη ενός χωραφιού που δεν υπάρχει πια, όπου ανακάλυπτες τα πάντα, και όλα ήταν δυνατά. Κάθε μπαστούνι κι ένα σπαθί. Κάθε λιθαράκι κι ένα διαμάντι. Κάθε δέντρο κι ένα κάστρο.

Μια φορά κι έναν καιρό ήταν ένα αγόρι που ζούσε σ' ένα σπίτι, απέναντι σε μια κοπέλα που δεν υπάρχει πια. Επινοούσαν μύρια παιχνίδια. Εκείνη βασίλισσα, αυτός βασιλιάς. Στο φως του φθινοπώρου τα μαλλιά της έλαμπαν σαν στέμμα. Έκλειναν οι δυο τους τον κόσμο στις μικρές χούφτες τους. Όταν ο ουρανός σκοτεινίαζε, χώριζαν με φύλλα στα μαλλιά τους.

Μια φορά κι έναν καιρό ήταν ένα αγόρι που αγαπούσε μια κοπέλα· και το γέλιο της ήτανε μια ερώτηση – θα έδινε τη ζωή του να την απαντήσει. Στα δέκα τους χρόνια, της ζήτησε να τον παντρευτεί. Στα έντεκα, τη φίλησε για πρώτη φορά. Στα δεκατρία, τσακώθηκαν κι έκαναν τρεις βδομάδες να μιλήσουν. Στα δεκαπέντε τους, του έδειξε το σημάδι στο αριστερό στήθος της. Η αγάπη τους ήταν ένα μυστικό που δεν έλεγαν σε κανέναν. Της υποσχέθηκε ότι δεν θ' αγαπούσε ποτέ άλλη κοπέλα στη ζωή του. *Κι αν πεθάνω;* τον ρώτησε. *Ούτε και τότε,* της απάντησε. Δεκάδι χρονών, στα γενέθλιά της, της χάρισε ένα εγγλέζικο λεξικό, και μαζί έμαθαν λέξεις. *Τι είναι αυτό;* τη ρωτούσε, χαϊδεύοντας με τον δείκτη γύρω γύρω τον αστράγαλό της· κι εκείνη το έψαχνε στο λεξικό. *Κι αυτό;* τη ρωτούσε μετά, φιλώντας τον αγκώνα της. *Αγκώνας!* *Τι λέξη είναι, πάλι, αυτή;* Κι εκείνος τον έγλειφε και την έκανε να γελά. *Κι αυτό εδώ;* ρωτούσε ύστερα, και άγγιζε το απαλό

δέρμα πίσω απ' το αυτί της. Δεν ξέρω, του απαντούσε, σβήνοντας τον φακό και κυλώντας ανάσκελα μ' ένα στεναγμό. Στα δεκαεφτά, έκαναν έρωτα για πρώτη φορά, σ' ένα αχυρένιο στρώμα σε μιαν αποθήκη. Αργότερα –όταν συνέβησαν πράγματα που δεν μπορούσαν ποτέ να φανταστούν– του έγραψε ένα γράμμα: *Πότε θα μάθεις ότι δεν υπάρχουν λέξεις για όλα;*

Μια φορά κι έναν καιρό ήταν ένα αγόρι που αγαπούσε μια κοπέλα που ο πατέρας της ήταν τόσο σκληρός ώστε έβγαλε απ' τη μύγα ξίγκι, για να στείλει τη μικρότερη κόρη του στην Αμερική. Στην αρχή εκείνη αρνήθηκε να φύγει, αλλά το αγόρι κατάλαβε, και επέμεινε, και της ορκίστηκε στη ζωή του ότι θα κέρδιζε χρήματα και θα έβρισκε τρόπο να την ακολουθήσει. Έτσι, εκείνη έφυγε. Αυτός βρήκε μια δουλειά στην κοντινότερη πόλη, θυρωρός σε νοσοκομείο. Τη νύχτα ξαγρυπνούσε γράφοντας το βιβλίο του. Της έστειλε ένα γράμμα όπου είχε αντιγράψει έντεκα κεφάλαια με μικρά μικρά γράμματα. Δεν ήταν καν σίγουρος αν θα έφτανε ποτέ στα χέρια της. Εξοικονομούσε όσα χρήματα μπορούσε. Το καλοκαίρι του 1941, τα γερμανικά στρατεύματα προχώρησαν προς ανατολάς, σκοτώνοντας εκατοντάδες χιλιάδες Εβραίους. Μια ηλιόλουστη, ζεστή μέρα του Ιουλίου μπήκαν στο Σλόνιμ. Εκείνη την ώρα το αγόρι έτυχε να είναι ξαπλωμένο ανάσκελα στο δάσος και να συλλογιέται την κοπέλα. Θα μπορούσε να πει κανείς πως η αγάπη του για την κοπέλα ήταν που τον έσωσε. Στα χρόνια που ακολούθησαν το αγόρι έγινε άντρας, κι ο άντρας έγινε αόρατος. Και μ' αυτό τον τρόπο γλίτωσε τον θάνατο.

Μια φορά κι έναν καιρό, ένας άντρας που είχε γίνει αόρατος έφτασε στην Αμερική. Είχε περάσει τριάμισι χρόνια κρυμμένος, ως επί το πλείστον σε δάση, αλλά και σε γωνιές, κελάρια και τρύπες. Έπειτα όλα τέλειωσαν. Μπήκαν τα ρωσικά τεθωρα-

κισμένα. Για έξι μήνες έζησε σε στρατόπεδο εκτοπισμένων. Επικοινωνήσε με τον ξάδερφό του που ήταν κλειδαράς στην Αμερική. Στο μυαλό του έλεγε και ξανάλεγε ακατάπαυστα τις μόνες λέξεις που ήξερε στ' αγγλικά: *Γόνατο. Αγκώνας. Αυτί*. Τελικά, ήρθαν τα χαρτιά του. Πήγε με τρένο σ' ένα πλοίο, και σε μια βδομάδα έφτασε στο λιμάνι της Νέας Υόρκης. Μια ψυχρή μέρα του Νοέμβρη. Στη χούφτα του είχε διπλωμένη τη διεύθυνση της κοπέλας. Εκείνη τη νύχτα την πέρασε ξάγρυπνος στο πάτωμα του δωματίου του ξαδέρφου του. Το καλοριφέρ κροτάλιζε και σφύριζε, αλλ' αυτός ευγνωμονούσε τη ζεστασιά. Το πρωί, ο ξάδερφος του εξήγησε τρεις φορές πώς θα έπαιρνε τον υπόγειο για το Μπρούκλιν. Αγόρασε ένα ματσάκι τριαντάφυλλα, που όμως μαράθηκαν, επειδή, αν και ο ξάδερφος του το εξήγησε τρεις φορές, αυτός κατάφερε να χαθεί. Επιτέλους, βρήκε το σπίτι. Μόνο καθώς πίεζε με το δάχτυλο το κουδούνι, του πέρασε απ' το μυαλό μήπως έπρεπε να προηγηθεί τηλεφώνημα. Εκείνη άνοιξε την πόρτα. Φορούσε μπλε μαντίλι στα μαλλιά. Απ' τον τοίχο του γείτονα, άκουγες τη μετάδοση κάποιου ποδοσφαιρικού αγώνα.

Μια φορά κι έναν καιρό, η κοπέλα, που είχε πια γίνει γυναίκα, μπήκε σ' ένα καράβι για την Αμερική κι έκανε εμετό σ' όλο το ταξίδι, όχι επειδή την πείραζε η θάλασσα, αλλ' επειδή ήταν έγκυος. Όταν το κατάλαβε, έγραψε στο αγόρι. Κάθε μέρα περιμένε γράμμα του, αλλά δεν ήρθε κανένα. Η κοιλιά της φούσκωνε όλο και πιο πολύ. Προσπάθησε να το κρύψει, για να μη χάσει τη δουλειά της στο εργοστάσιο ρούχων όπου δούλευε. Λίγο καιρό πριν γεννηθεί το μωρό, έμαθε από κάποιον ότι σκότωναν Εβραίους στην Πολωνία. Πού; ρώτησε, αλλά κανείς δεν ήξερε πού. Σταμάτησε να πηγαίνει στη δουλειά. Δεν μπορούσε να σηκωθεί απ' το κρεβάτι. Ύστερα από μια βδομάδα, ήρθε να τη δει ο γιος του αφεντικού. Της έφερε να φάει κι έβαλε πλάι στο κρεβάτι της ένα

μπουκέτο λουλούδια. Όταν κατάλαβε την κατάσταση, φώναξε μια μαμή. Γεννήθηκε ένα αγοράκι. Μια μέρα, η κοπέλα ανακάθισε στο κρεβάτι και είδε τον γιο του αφεντικού να νανουρίζει το μωρό της στο φως του ήλιου. Ύστερα από κάτι μήνες, δέχτηκε να τον παντρευτεί. Σε δυο χρόνια, έκανε κι άλλο παιδί.

Ο άντρας που είχε γίνει αόρατος τα άκουσε όλα τούτα όρθιος μέσα στο σαλόνι της. Ήταν είκοσι πέντε χρονών. Είχε αλλάξει πάρα πολύ απ' την τελευταία τους συνάντηση, κι ένα κομμάτι του εαυτού του ήθελε τώρα να γελάσει, να γελάσει σκληρά και ψυχρά. Εκείνη του έδωσε μια μικρή φωτογραφία του αγοριού που ήταν τώρα πέντε χρονών. Το χέρι της έτρεμε. Του είπε: *Σταμάτησες να γράφεις. Νόμισα πως είχες πεθάνει*. Αυτός κοίταξε τη φωτογραφία του αγοριού που θα μεγάλωνε και θα του έμοιαζε και, αν και δεν το ήξερε ακόμα, θα πήγαινε στο κολέγιο, θα γνώριζε τις χαρές και τις πίκρες του έρωτα, θα γινόταν διάσημος συγγραφέας. *Πώς τον λένε;* τη ρώτησε. *Τον βάπτισα Ισαάκ*. Έμειναν πολλή ώρα αμίλητοι, όσο αυτός κοίταζε τη φωτογραφία. Τελικά κατάφερε ν' αρθρώσει τρεις λέξεις: *Έλα μαζί μου*. Από τον δρόμο, κάτω, έφταναν τα ξεφωνητά των παιδιών που έπαιζαν. Εκείνη έκλεισε τα μάτια, σφιχτά. *Έλα μαζί μου*, είπε απλώνοντάς της το χέρι. Δάκρυα κύλησαν στο πρόσωπό της. Τρεις φορές της το ζήτησε. Εκείνη έγνεψε όχι. *Δεν μπορώ*. Κάρφωσε τα μάτια της στο πάτωμα. *Σε παρακαλώ*, του είπε. Έτσι κι αυτός έκανε το δυσκολότερο πράγμα που είχε κάνει ποτέ στη ζωή του. Πήρε το καπέλο του και έφυγε.

Έτσι το αγόρι, που είχε γίνει άντρας με την υπόσχεση να μην ερωτευτεί ποτέ άλλη κοπέλα στη ζωή του, κράτησε την υπόσχεσή του. Αλλά δεν την κράτησε ούτε από πείσμα ούτε από πίστη. Απλώς, δεν μπόρεσε να κάνει αλλιώς. Κι αφού έζησε κρυμμένος τριάνμισι χρόνια, δεν του φάνηκε αδιανόητο να κρύψει την

αγάπη του για ένα γιο που αγνοούσε ακόμα και την ύπαρξή του. Όχι, αν αυτό ήθελε απ' αυτόν η μόνη γυναίκα που θ' αγαπούσε στη ζωή του. Στο κάτω κάτω, τι είναι για έναν άνθρωπο να κρύψει κάτι ακόμα, όταν είναι τελείως αόρατος;

ΕΝΑΣ ΧΑΜΕΝΟΣ ΕΡΩΤΑΣ,

ένα μυστηριώδες γράμμα και ένα βιβλίο που ξεχειλίζει από έρωτα θα γίνουν η αφορμή για να λυθεί το κουβάρι μιας ολόκληρης ζωής.

Ένα νεαρό κορίτσι έχει πάρει το όνομά του από την ηρωίδα του βιβλίου κι αυτό είναι κάτι που τη συναρπάζει και της εξάπτει την περιέργεια. Θα ξεκινήσει έτσι μια περιπέτεια για να βρει τη συνονόματά της ηρωίδα... Πόσο όμως αυτό θα αλλάξει τη ζωή της, αλλά και τις ζωές των ανθρώπων που αγαπά;

Prix du Meilleur Livre Étranger

William Saroyan International Prize for Writing

Μια διασταύρωση Ισαάκ Μπάσεβις Σίνγκερ και Γούντι Άλεν, Κάφκα και Λέοπολντ Μπλουμ, η συγκλονιστική φωνή της Νικόλ Κράους καταλαμβάνει πανηγυρικά μια θέση στο πάνθεον των λογοτεχνικών φωνών της Αμερικής. Δεν μπορείς να κλείσεις το βιβλίο. Δεν μπορείς να το βγάλεις από το μυαλό σου. Δεν μπορείς να ζήσεις χωρίς να ελπίζεις ότι θα πέσεις πάνω σε έναν τέτοιο τίτλο ξανά και ξανά.

Αντρέ Ασμάν, συγγραφέας

ISBN 978-960-566-129-8

9 789605 661298

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ 6129